

Hynek Jakub Heger (1808-1854), původce českého rychlopisu

V roce 1876 se konala v královském věnném městě Poličce „Slavnost Hegerova“. Trvala tři dny.

Hlavním bodem programu bylo odhalení mramorové pamětní desky na rodném domě Hegerově, kterou dal zhotovit „První

pražský spolek stenografů Gabelsbergerských“. V závěrečném dnu slavnosti se konal v poličské barokní radnici sjezd českých stenografů.

Kromě pamětní desky připomíná dnes jeho památku nejdelší poličská ulice nesoucí jeho jméno. Nedaleko od této ulice se nachází Hegerovo sídliště.

Základní životopisné údaje Hynka Jakuba Hegera

Malý Hynek vyrůstal v chudém prostředí malé usedlosti č. 115 na samém konci poličského Horního Předměstí. Už na obecné a měšťanské škole projevil své studijní nadání a jeho snem se stalo studium teologie. Otec Antonín však rozhodl, že bude jeho nástupcem v domácím hospodářství a mladý Hynek se otcovu rozhodnutí podřizuje. Těžká práce v hospodářství a častá onemocnění podlomily jeho zdraví. V roce 1823 otec umírá. Se souhlasem zbožné maminky Veroniky odchází Hynek téhož roku do nedaleké Litomyšle studovat na šestitřídním piaristickém gymnáziu. Dobře věděl, že nemůže počítat s podporou ze svého domova. Po celou dobu svých dlouhých studií žil velmi nuzně. Jeho studijní výsledky byly vynikající, po vyučování dával kondice a po nocích se věnoval svému studiu.

V roce 1827 odchází Heger do Olomouce, aby dokončil dvě nejvyšší gymnaziální humanitní třídy na tamním lyceu. Když požádal o přijetí do semináře, byl odmítnut s odůvodněním, že nepochází z olomoucké diecéze. Pokračoval tedy ve studiu na olomoucké univerzitě, kde absolvoval dva roky studií na právnické fakultě.

Hned na počátku svého pobytu v Olomouci vážně onemocněl a po celých šest let postonával. V době nemoci jej podporovali dobrodinci, mezi nimi i jeho vlastní profesori. Poznal, že olomoucké podnebí neslouží jeho zdraví. Na radu lékařů se

rozhodl přestoupit na univerzitu ve Vídni, kam odchází na podzim v roce 1833.

Začátky ve Vídni nebyly snadné, až po čtyřech měsících začal žít z kondic. V roce 1835 zdárně dokončil právnická studia a nastoupil jako advokátní koncipient senátu vídeňského trestního soudu, později pracoval v různých advokátních kancelářích.

Od počátku své právní praxe se začal zabývat studiem těsnopisu. Prostudoval nejprve německé těsnopisné soustavy založené na geometrických základech, nakonec jej však nejvíce zaujaly přednosti nové těsnopisné soustavy jistého Gabelsbergera z Mnichova. V letech 1839 až 1840 si toto písmo osvojil a začal je prakticky používat.

V září 1840 Heger úspěšně stenografoval osmidenní jednání německých hospodářů a lesníků v Brně. Následně opouští právnickou praxi a plně se věnuje těsnopisu. Ve Vídni vydává spisek o vzniku a vývoji těsnopisu a jeho prospěšnosti. Počíná si dopisovat s Gabelsbergerem a jejich vztah se proměňuje v přátelský. Heger založil vídeňskou soukromou školu těsnopisu, pro nedostatek žáků však zaniká. Na Gabelsbergerovu radu podává v roce 1843 žádost o povolení přednášet těsnopis na vídeňské polytechnice. Získává císařské povolení spolu s titulem mimořádného profesora těsnopisu.

Heger nezapomněl, že je rodem Čech, proto o prázdninách v letech 1844 a 1845 přijíždí do Prahy a v Karolinu přednáší těsnopis, mnohé posluchače veřejně zkouší a podepisuje platná vysvědčení. Časopis „Česká včela“ – příloha Pražských novin – přinesla (r. 1844 č. 77 str. 243) tuto informaci: „Pan Heger, c. k. profesor rychlopisectví z Vídně, rodem z Poličky v Čechách, vyučuje v letošních prázdninách v Praze rychlopisectví čili tak zvané stenografii. Honorář za celý běh od 15. července 15 zl stříbra. Vojíní a studenti 10 zl, krásná plet' polovici“.

V roce 1844 přednášel Heger stenografii německou, druhý prázdninový kurs r. 1845 byl věnován také těsnopisu českému, vlastně převodu soustavy Gabelsbergerovy. Za základ těchto druhých přednášek použil Heger svůj vlastní rukopis „Soustava čechoslovanského těsnorychlopisu“. Mezi jeho posluchači byli známí

literáti a politici té doby: Jungmann, Hněvkovský, Franta Šumavský, Rieger, Bělský, Krouský aj.

V roce 1846 vydává Heger svou učebnici německého těsnopisu ve dvou dílech pod názvem „Stručná mluvnice stenotachygrafie, rukověť pro veřejné vyučování i pro samouky“. Následujícího roku bylo Hegerovi povoleno rozšířit veřejné přednášky o těsnopisu ve Vídni i na český jazyk.

Teprve v roce 1848, když měl být zahájen první říšský konstituční sněm, nebývale vzrostl počet zájemců o výuku těsnopisu. Heger, ačkoliv nebyl pevného zdraví, nešetřil času ani sil a vyučoval i v noci. V té době byl pověřen, aby jako ředitel vytvořil stenografickou kancelář rakouského konstitučního parlamentu k záznamu jednání sněmu, a to nejméně se 16 stenografy a 6 písaři k převodu do obyčejného písma. Krátce před zahájením sněmu zapisoval Heger se svými žáky na zkoušku jednání tehdejšího bezpečnostního výboru a zkouška dopadla dobře. Jednání prvního říšského konstitučního sněmu zaznamenávali vždy dva stenografové po dobu tří minut, potom byli vystřídáni.

Koncem listopadu 1848 bylo zasedání říšského sněmu přestěhováno do Kroměříže. Zde zastihla Hegera smutná zpráva o úmrtí Gabelsbergera počátkem ledna 1849. Sněm přenesl těžiště svých prací do výborů, jejichž jednání o nové ústavě se nestenografovala. Vzniklý volný čas využil Heger tak, že na kroměřížském gymnáziu konal kurz těsnopisu a také se scházel se svými stenografy. Jejich dosavadní praktické zkušenosti ukázaly potřebu dalšího zrychlení záznamu, a tak společně hledali rozličné smělé zkratky a samoznaky. Některé z nich uznal Heger za vhodné a pojal je do nové soustavy. Na základě takto vzniklé soustavy byla v roce 1850 vydána „Učebnice první rakouské těsnopisné kanceláře“, která byla ministerstvem schválena pro střední školy jako pomůcka pro výuku těsnopisu. Tak se Heger a jeho kolegové stali zakladateli vídeňské těsnopisné školy. Za svého pobytu v Kroměříži vydal Heger v roce 1849 svou „Praktickou rukověť stenotachygrafie“ opravenou podle nejnovějších zkušeností. Po rozpuštění sněmu začátkem března 1849 se mnozí ze stenografů vrátili ke svému předešlému zaměstnání, jenom Heger s některými kolegy zůstal těsnopisu věrný. Hegerovi bylo povoleno

vyučovat těsnopis také na Tereziánské akademii a Josefínském gymnáziu.

Slovanským světem se tehdy nesla krásná myšlenka bratrské vzájemnosti, panslavismu, podnětená Kollárovou básnickou skladbou „Slávy dcera“. Myšlenka našla ohlas i u našeho Hegera v jeho snaze dosáhnout písemné jednotnosti všeho Slovanstva pomocí těsnopisu. Výsledkem Hegerovy snahy byl „Stručný návod k těsno- čili rychlopisu pro čtyři hlavní slovanské jazyky, totiž český, polský, ilyrský (*jihoslovanské jazyky vůbec*) a ruský dle vlastní obšírné soustavy čechoslovanského těsnopisu“. Tuto práci napsal Heger německy ve Vídni r. 1849. Jednalo se však o pouhý pokus, neschopný dalšího života. Příčinou byla těsná vazba na původní německou těsnopisnou soustavu, neboť Heger se z úcty ke svému mistrovi neodvážil provést v jeho soustavě radikálnější změny.

Počátkem zimy roku 1850 se Hegerovi vrátila jeho dávná nemoc a byl nucen ukončit své přednášky. Nemoc se v dalších zimních obdobích pravidelně vracela a jeho existenční poměry se neustále zhoršovaly. Navzdory okolnostem nepřestával pracovat. Hynek Jakub Heger zemřel ve Vídni 11. května 1854 a byl pohřben v Matzleinsdorfu. Později byly jeho ostatky převezeny na vídeňský ústřední hřbitov mezi čestné hroby.

(Zpracoval Ing. Jiří Patrák s využitím biografie Městského muzea v Poličce)